

Sisällys

Lukijalle 10

SAATTEEKSI 12

Kohteliaisuuden normatiivinen luonne 12

Miksi ja kenelle kirja on kirjoitettu? 14

Mitä kirja sisältää? 16

I KOHTELIAISUUDEN TEORIAA JA HISTORIAA

Miten kohteliaisuutta voi tutkia? 21

 Kohteliaisuuden ilmenemismuodot 21

 Gricen ajatuksiin perustuva ensimmäinen aalto 24

 Universaalius, kasvot ja rationaalisuus 25

 Puheaktit 28

 Aineistoja ja metodeja 31

 Toisen aallon diskursiivinen käänne 35

 Brownin ja Levinsonin malliin kohdistuva kritiikki 36

 Kohteliaisuuden kaksi tasoa ja kiistanalainen luonne 38

 Kulttuuria pienemmät analyysiyksiköt 41

 Aineistoja ja metodeja 43

 Kritiikki toisen aallon tutkimuksia kohtaan 46

Kolmannen aallon fragmentoituneet tutkimukset	48
Vuorovaikutus-sosiolingvistinen ja maksimiperustainen lähestymistapa	50
Diskursiivis-relationistinen ja diskursiivis-materialistinen lähestymistapa	52
Vuorovaikutus-pragmaattinen ja kehyspohjainen lähestymistapa	53
Genre-lähestymistapa, sosio-pragmaattinen lähestymistapa ja integratiivis-pragmaattinen lähestymistapa	55
Aineistojen ja metodien kirjo	57
Kohteliaisuustutkimuksen lähimenneisyys ja tulevaisuus	60
Yhteenveto	63
Pohdittavaa	64
Lisäluettavaa	65
Kohteliaisuus ja kulttuuri	66
Kulttuuri	66
Kulttuuri ensimmäisen aallon kohteliaisuustutkimuksissa	69
Yleistävät tutkimukset vai yleistävä kritiikki?	70
Kulttuuri toisen aallon kohteliaisuustutkimuksissa	72
Diskursiivisen käänteän seuraukset kulttuurien tutkimukseen	73
Kontrastiivinen kohteliaisuustutkimus	75
Kulttuurien välinen kohteliaisuustutkimus	76
Yhteenveto	79
Pohdittavaa	80
Lisäluettavaa	81
Kohteliaisuus ja käytösoppaat	82
Kohteliaisuuden historiallinen tutkimus käytösoppaiden avulla	82
Käytösoppaiden yhteinen eurooppalainen perusta	84
Ranskankielisiä käytösoppaita 1600–1900-luvuilla	88

Hovietikettiin perustuvat käytösoppaat 1600-luvun Ranskassa	88
Kohteliaisuuden murros 1700-luvun käytösoppaissa	91
Uusi hallinto kohteliaisuuden säätelijänä vallankumouksen (1789–1800) aikana	94
Porvarillisten käytösoppien kulta-aika 1800-luvun Ranskassa	97
Yksinkertaistuva kohteliaisuus 1900-luvun ranskalaisissa käytösoppaissa	102
Suomenkielisiä käytösoppaita 1600–1900-luvuilla	106
Käytösoppaita 1600–1700-luvuilla nuorisolle ja talonpojille	106
1800-luvun tervehdystapoja ja käytösoppaita	108
Yhtenäistyvät käytössäännöt 1900-luvun oppaissa	112
Yhteenveto	117
Pohdittavaa	119
Lisäluettavaa	119

II KÄSITYKSIÄ SUOMALAISESTA JA RANSKALAISESTA KOHTELIAISUUDESTA

Tutkimukseni lähtökohdat	123
Aikaisemmat suomen ja ranskan kieltä koskevat kohteliaisuustutkimukset	123
Metapragmaattisen kohteliaisuustutkimuksen käsitteitä	127
Tutkimuskysymykset	128
Aineisto	131
Fokusryhmien edut ja rajoitukset	131
Fokusryhmäkeskusteluiden toteutus	133
Tutkimukseni aineisto	139
Teoreettinen viitekehys: relational work	142
Dialoginen diskurssianalyysi	145
Yhteenveto	147
Pohdittavaa	148

Lisäluettavaa	149
Kohteliaisuuden määritelmiä	150
Toisen huomioiminen, kunnioitus ja säännöt	150
Kulttuurinen koodisto versus sydämen kohteliaisuus	156
Yhteenveto	162
Pohdittavaa	163
Lisäluettavaa	163
Odotuskehyksiä kohteliaisuudesta	164
Odotuskehyksiä eurooppalaisesta kohteliaisuudesta	164
Odotuskehysten moraalinen perusta	168
Kohteliaisuuden ilmenemismuodot	174
Anteeksipyytäminen	174
Tervehtiminen	177
Hiljaisuus	184
Oven pitäminen auki	189
Yhteenveto	196
Pohdittavaa	198
Lisäluettavaa	198
Kohteliaisuuden erojen historiallisia syitä	199
Hierarkkinen yhteiskunta ja kaupungistuminen	199
Kristinuskon eri suuntaukset	205
Yhteenveto	211
Pohdittavaa	213
Lisäluettavaa	213
Kohteliaisuusnormien oppiminen ja opettaminen	214
Aikaisempia tutkimuksia kohteliaisuusnormien opettamisesta ja oppimisesta	214
Ranskalaisten raportoimat muutokset omassa käytöksessään	217
Suomalaisten raportoimat muutokset omassa käytöksessään	225

Ei raportoituja muutoksia käytöksessä	232
Kohteliaisuusnormien opettaminen lapsille	235
Yhteenveto	242
Pohdittavaa	243
Lisäluettavaa	244
Muuttuvat kohteliaisuusnormit	245
Muutoksia suomalaisessa kohteliaisuudessa	245
Muutoksia ranskalaisessa kohteliaisuudessa	252
Kohteliaisuuden muutokset eurooppalaisissa kielissä	256
Yhteenveto	259
Pohdittavaa	260
Lisälukemista	260

III JOHTOPÄÄTÖKSET JA EPILOGI

Johtopäätökset	265
Epilogi	278
Litterointimerkit	281
Kirjallisuus	283
Kirjoittaja	305
Abstract	306
Asiahakemisto	307